

Dr hab. Michał Strzelecki, prof. UMK
Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgra Marcina Pliszczyńskiego **Znaczenie Partii Zieloni na polskiej scenie politycznej**, przygotowanej pod kierunkiem prof. dra hab. Łukasza Tomczaka, prof. Uniwersytetu Szczecińskiego; Uniwersytet Szczeciński, Wydział Humanistyczny, Szczecin 2019, ss. 300 (wydruk komputerowy).

Do zasadniczych cech współczesnych badań politologicznych zaliczyć należy nie tylko znaczące zróżnicowanie i wielostronność obszaru analizy naukowej, ale także coraz wyraźniejszą skłonność badaczy do rozpatrywania analizowanych zagadnień w ujęciu interdyscyplinarnym. U źródeł wspomnianych zjawisk leży z pewnością złożoność i wielopłaszczyznowość dokonujących się w XXI wieku przeobrażeń politycznych i cywilizacyjnych, które z jednej strony wymuszają weryfikację dotychczasowych ustaleń naukowych i modeli interpretacyjnych, z drugiej zaś w coraz większym stopniu oddziałują na kształt i formy życia społecznego. Jednym z nich jest niewątpliwie wzrost znaczenia zagadnień ekologicznych, które stawiają przed współczesnym sposobem pojmowania i definiowania polityki liczne i coraz poważniejsze wyzwania. Wiążą się one nie tylko z głębokimi zmianami ekonomiczno-kapitałowymi i technologicznymi, ale także niezwykle szybkimi i wielokierunkowymi przeobrażeniami kulturowymi, którym towarzyszy gruntowne przewartościowanie dominujących dotąd wzorców i stylów myślenia oraz jednoznaczna modyfikacja sposobu definiowania postępu. W konsekwencji życie współczesnego człowieka uległo wyraźnemu przyspieszeniu i komercjalizacji, co trudno uznać za czynniki sprzyjające gruntownej i spokojnej refleksji niezbędnej dla harmonijnego rozwoju życia społeczno-politycznego, a także dla sprawnego urzeczywistnienia reguł szeroko pojmowanej demokracji.

Taki stan rzeczy nie zwalnia wszakże badaczy od podejmowania prób jej rzetelnego analizowania, wyjaśniania oraz określenia kierunków jej rozwoju, niezależnie od oczekiwań i stanowiska władzy. W przypadku Polski problem

ten nabiera szczególnego znaczenia ze względu na skalę, wielopłaszczyznowość i złożoność zmian ustrojowych po 1989 roku, które do dnia dzisiejszego rodzą różne oceny i kontrowersje. Jest to tym bardziej niezbędne, iż zarówno we współczesnym społeczeństwie polskim, jak i wśród przeważającej części polskich elit politycznych brak jest nie tylko pogłębionej i całościowej refleksji o mechanizmach funkcjonowania polskiej demokracji, ale także poważnego i rzetelnego dyskursu o jej współczesnych wymiarach i sposobach interpretacji, perspektywach rozwojowych oraz kontekstach i wyzwaniach kulturowych i ekologicznych. W podejmowanych przez jej przedstawicieli rozważaniach wyraźnie dominuje natomiast spojrzenie fragmentaryczne i powierzchowne, któremu towarzyszą z reguły znamiona myślenia w kategoriach doraźnego interesu, jak również relatywizm oraz konformizm. Istotnym mankamentem zasygnalizowanej postawy jest także pojawiająca się z różnym natężeniem tendencja do postrzegania rzeczywistości przez pryzmat sprawności i kondycji gospodarki, co przesłania w istocie kwestię respektowania fundamentalnych wartości harmonijnego życia zbiorowego, przyczyniając się zarazem do ich instrumentalizacji.

Równie ważkimi czynnikami charakteryzującymi polskie życie polityczne u progu XXI w. pozostają niewątpliwie narastająca stopniowo i charakterystyczna zwłaszcza dla populizmu skłonność do dychotomicznego postrzegania świata, zagubienie partii politycznych, brak poważnego i pogłębionego dyskursu między nimi, a także coraz wyraźniejsza bezideowość polityków oraz wiążący się z tym zjawiskiem wzrost ich mobilności. Zjawiska te wydają się tym istotniejsze, iż ich następstwem stał się nie tylko głęboki kryzys zaufania do różnorodnych instytucji życia publicznego, ale także wyraźny proces celebrytyzacji polityków, któremu towarzyszą jednocześnie wyraźna alienacja i oligarchizacja władzy, ale także tendencja do koncentrowania się jedynie na instytucjonalnym i materialnym wymiarze demokracji, co z kolei prowadzi do zawężenia obszaru debaty publicznej oraz stopniowego zaniku merytorycznej dyskusji o jej wymiarze społecznym i kulturowym, a w rezultacie technokratyzacji rządu oraz dewaluacji idei dialogu społecznego. Tym niepokojącym procesom towarzyszy jednocześnie drastyczne obniżenie się standardów etycznych elit oraz osłabienie i stopniowy zanik autorytetów społecznych, które

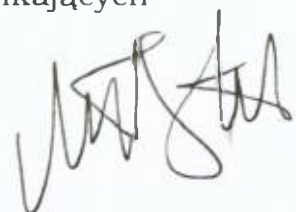

mimo braku bezpośredniego zaangażowania w politykę bronią z reguły wartości przez nią zagrożonych.

Zagadnienia powyższe pozostają niewątpliwie jednym z głównych obszarów zainteresowania polskich politologów, choć w swych dociekaniach podejmują oni z reguły bardzo zróżnicowaną problematykę. Wyraźny rozwój badań w tym zakresie nastąpił zwłaszcza w ostatnich latach, obejmując nie tylko mechanizmy funkcjonowania polskiego systemu politycznego, ale także polską myśl polityczną, politykę zagraniczną, relacje między polityką i ekonomią, wyzwania ekologiczne i klimatyczne, różne aspekty integracji z Unią Europejską, czy też kwestie związane z przemianami kultury politycznej. Do grona szczególnie ważkich problemów podejmowanych przez polskich badaczy zaliczyć należy także proces kształtowania i ewolucji polskiego systemu partyjnego, co znalazło swoje odzwierciedlenie w licznych, niekiedy nowatorskich opracowaniach naukowych, wśród których na plan pierwszy wysuwają się m.in. prace Katarzyny Sobolewskiej-Myślik, Marii Winclawskiej, Łukasza Tomczaka, Dominika Szczepańskiego, Krzysztofa Kowalczyka, czy Tomasza Kozieli.

Ten charakterystyczny dla ostatnich lat wzrost zainteresowania funkcjonowaniem polskich partii politycznych nie wypełnił wszakże wszystkich luk badawczych w tym zakresie. Z tym większym zainteresowaniem i uznaniem należy odnieść się do przygotowanej przez Pana mgra Marcina Pliszczyńskiego rozprawy doktorskiej, który przedmiotem swej analizy uczynił znaczenie Partii Zieloni na polskiej scenie politycznej, skupiając się jednocześnie nie tylko na instytucjonalno-organizacyjnej stronie analizowanego zagadnienia, ale także na jego aspektach i wątkach ideowych. Dysertacja powyższa wydaje się tym bardziej interesująca, iż obejmuje problematykę szerzej do tej pory nie eksplorowaną i nie prezentowaną całościowo w opracowaniach naukowych, mimo iż niektóre z zagadnień szczegółowych były już przedmiotem analiz cząstkowych.

Akcentując trafność oraz rangę podjętego przez Autora problemu badawczego warto zwrócić uwagę, iż jego rzetelna realizacja wymagało szczególnych studiów politologicznych, analizy licznych i zróżnicowanych materiałów źródłowych, zastosowania odpowiedniej metodologii badawczej i stosownej terminologii. Wydaje się, iż mimo znaczącej skali trudności, wynikających

z obszaru i złożoności badań, Pan mgr Marcin Pliszczyński sprostował wynikającym z nich wyzwaniom. Potwierdzeniem tego jest znaczna rozpiętość i zróżnicowanie podjętych w rozprawie zagadnień, które mimo swej specyfiki tworzą w istocie spójną i komplementarną całość.

Atutem recenzowanej pracy pozostają niewątpliwie trafnie sformułowane cele i problemy badawcze. Dążąc do określenia mechanizmów funkcjonowania i pozycji Partii Zieloni w polskim systemie partyjnym Autor skoncentrował się bowiem w istocie na trzech fundamentalnych płaszczyznach: organizacyjnej, wyborczej oraz programowej, wyznaczających zasadnicze zręby konstrukcji rozprawy. Trafnie też określił jej zakres chronologiczny, który z jednej strony wyznacza udział ugrupowania w pierwszych wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku, z drugiej zaś wybory europejskie w 2019 r.

Na podkreślenie zasługują umiejętnie sformułowane przez Autora hipotezy badawcze, wśród których wyodrębnić należy zwłaszcza pogląd o istnieniu zależności między formą udziału analizowanego ugrupowania w wyborach a osiąganymi przez nie wynikami wyborczymi. Za trafne uznać należy także hipotezę akcentującą specyfikę Partii Zieloni na tle innych ugrupowań politycznych, wiążącą się z występującym w jej obrębie modelem przywództwa oraz demokratyzmem budowy struktur, jak również przekonanie o istnieniu istotnych różnic programowych utrudniających połącznie analizowanej partii z innymi formacjami lewicowymi. Weryfikacji powyższych hipotez badawczych sprzyjały umiejętnie sformułowane szczegółowe pytania badawcze, aczkolwiek w przekonaniu recenzenta nie powinny one poprzedzać hipotez, a dopiero stanowić ich naturalne dopełnienie. Uwaga powyższa nie podważa wszakże umiejętności Autora w tym zakresie, będąc jedynie subiektywną wskazówką możliwą do wykorzystania przy ewentualnej publikacji pracy.

Weryfikacji sformułowanych przez Autora hipotez, jak również odpowiedzi na postawione pytania badawcze sprzyjały z pewnością wykorzystane przez Autora metody badawcze, spośród których na plan pierwszy wysuwają się metoda komparatystyczna, służąca w głównej mierze wyeksponowaniu różnic i podobieństw między Partią Zieloni, a zbliżonymi do niej ugrupowaniami za-

chodnioeuropejskiini, a także metoda historyczna, pozwalająca przede wszystkim na ukazanie genezy partii o podobnym profilu ideowo-programowym. Za w pełni uzasadnione uznać należy także wykorzystanie w rozprawie elementów analizy systemowej, co związane było z koniecznością zrekonstruowania wewnętrznej struktury organizacyjnej ugrupowania oraz ich rozpatrzenie przez pryzmat zmian w relacjach między poszczególnymi podmiotami ugrupowania, dokumentach programowych, czy wreszcie zależności między elitą partyjną, a członkami ugrupowania. Zamiary Autora w tym zakresie wsparte zostały zresztą umiejętnie poprzez wykorzystanie elementów metody instytucjonalno-prawnej, w wyniku której koniecznością stała się analiza dokumentów partyjnych określających zarówno strukturę partii, jak i charakter akceptowalnych w jej obrębie procedur. Interesująca i ważka poznawczo wydaje się również zastosowana przy przygotowywaniu rozprawy metoda obserwacji uczestniczącej, która poprzez udział w posiedzeniach różnych gremiów partyjnych umożliwiła Autorowi wnikliwe zaznajomienie się z wewnętrznymi mechanizmami funkcjonowania ugrupowania, pozwalając zarazem na weryfikację poczynionych wcześniej ustaleń.

Walorem przygotowanej rozprawy pozostaje z pewnością bogata baza źródłowa, którą tworzą nie tylko liczne dokumenty wytworzone przez Partię Zieloni oraz dokumenty o innej proveniencji, ale także liczne materiały prasowe i internetowe (netografia), które winny być wszakże jednoznacznie zaliczone do kategorii materiałów źródłowych. Na uznanie zasługują jednak wykorzystane przez Pana mgra Marcina Pliszczyńskiego internetowe wersje artykułów prasowych, spoty reklamowe, a także materiały Państwowej Komisji Wyborczej, świadczące o przemyślanej i celowej kwerendzie badawczej. Była ona o tyle istotna, iż w materiałach tych podejmowano niejednokrotnie pierwsze próby opisu i scharakteryzowania nowych zjawisk politycznych, określenia ich wpływu na funkcjonowanie Partii Zieloni, jak również wytyczenia optymalnych w zmieniających się uwarunkowaniach kierunków i metod działania.

Niezwykle ważnym dopełnieniem zasygnalizowanej bazy źródłowej pozostaje z pewnością bogata i odnosząca się do różnych aspektów funkcjonowania polskiej sceny politycznej literatura przedmiotu, w obrębie której odnaleźć można zarówno opracowania o charakterze syntetycznym i teoretycznym, jak

i prace koncentrujące się na analizie tych zagadnień i kategorii, które stanowiły istotny punkt odniesienia dla pełnego i wielowymiarowego przedstawienia działań podejmowanych przez Partię Zieloni. Obok pozycji starszych zawiera ona jednocześnie monografie, zarówno autorskie jak i zbiorowe, opublikowane stosunkowo niedawno, do których zaliczyć należy m.in. pracę przygotowaną pod redakcją Marii Marczewskiej-Rytko oraz Doroty Maj poświęconą różnym aspektom ekologizmu, monografię Ralpha Fucksza odnoszącą się do różnorodnych aspektów funkcjonowania środowisk ekologicznych, rozprawę Macieja Kowalewskiego poświęconą praktykom i tożsamości ruchów protestu miejskiego (być może warto byłoby odwołać się w tym kontekście także do wydanej w 2018 r. monografii zbiorowej zatytułowanej *W świecie protestu. Idee i narzędzia współczesnych ruchów społecznych*, pod redakcją wspomnianego już badacza oraz Agaty Rozalskiej i Mikołaja Rakusa-Suczewskiego), czy choćby monografię Małgorzaty Podolak omawiającą dylematy i wyzwania polskiej polityki ekologicznej w okresie transformacji. Naturalnym dopełnieniem przywołanych prac pozostawały również opracowania poświęcone różnym aspektom funkcjonowania polskich partii politycznych, wśród których na wyróżnienie zasługują monografie Macieja Hartlińskiego poświęcone problemowi przywództwa partyjnego, Beaty Kosowskiej-Gąstoł, Łukasza Tomczaka, czy chociażby Marii Winclawskiej oraz Barbary Brodzińskiej-Mirowskiej. W rozprawie wykorzystano także liczne artykuły naukowe oraz opracowania obcojęzyczne, świadczące o dobrej znajomości omawianej problematyki oraz dotychczasowego stanu badań.

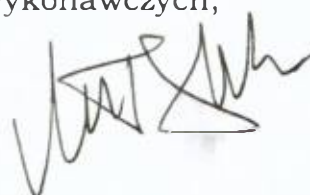
W świetle poczynionych ustaleń można z pełnym przekonaniem stwierdzić, iż zgromadzona i wykorzystana przez Pana mgra Marcina Pliszczyńskiego literatura przedmiotu jest mocną stroną przygotowanej dysertacji i świadczy o dobrej znajomości dotychczasowych ustaleń naukowych, odnoszących się zarówno do mechanizmów funkcjonowania polskiego systemu partyjnego, jak i problemów ideowych i organizacyjnych Partii Zieloni. Trudno mieć również w tym przypadku jakiegokolwiek istotniejsze zastrzeżenia do sposobu jej wykorzystania, choć z całą pewnością niektóre artykuły i monografie zasługiwały na częstsze przywołanie.

Realizacji sprecyzowanych przez Autora celów badawczych, jak również weryfikacji sformułowanych hipotez sprzyjały z pewnością poprawnie określone cezury chronologiczne, a także przemyślana, logiczna i spójna konstrukcja rozprawy, której trafnie nadano charakter problemowy. Zabieg ten wydaje się o tyle uzasadniony, iż przygotowując rozprawę Pan mgr Marcin Pliszczyński stanął przez koniecznością połączenia analizy różnorodnych aspektów funkcjonowania ugrupowania politycznego z próbą ukazania jego dynamicznego charakteru oraz dokonujących się w jego obrębie przeobrażeń.

W konsekwencji recenzowana dysertacja składa się z czterech, tworzących komplementarną całość rozdziałów. Tezę tę potwierdza m.in. rozdział pierwszy, w którym analizie poddano nie tylko filozoficzne oraz socjologiczne podłoże myśli ekologicznej, leżące u podłoża powstania ekologizmu jako ideologii i doktryny politycznej, ale także obszary podejmowane przez współczesną filozofię ekologii. Rozważania powyższe uznać należy z pewnością za uzasadnione, zwłaszcza gdy uwzględni się fakt, iż różnorodne wątki współczesnego ekologizmu stanowią w istocie ważki punkt odniesienia, a zarazem wytyczną dla działań podejmowanych przez Partię Zieloni. W tym kontekście zasadna wydaje się również podjęta przez Autora próba scharakteryzowania ekologizmu jako doktryny politycznej, aczkolwiek zastosowaną w tym zakresie perspektywę interpretacyjną cechuje w istocie pewien schematyzm, wynikający, w przekonaniu recenzenta, z nadmiernej akceptacji ujęcia poznawczego charakterystycznego dla ustaleń Romana Tokarczyka. Interesujące i zarazem wartościowe poznawczo wydają się natomiast rozważania koncentrujące się na ewolucji nowych ruchów społecznych i ich wpływie na powstanie ruchów ekologicznych, choć zabrakło w tym przypadku bardziej jednoznacznego nawiązania do oddziaływania i roli środowisk alterglobalistycznych.

Ze względu na specyfikę podjętej problematyki kluczowe znaczenie dla przygotowanej rozprawy posiadają jednak rozdziały drugi i trzeci. W pierwszym z nich skoncentrowano się przede wszystkim na rozwoju partii zielonych w Europie. Szczególny nacisk położono w nim jednak na przedstawienie okoliczności powstania oraz organizacji Partii Zieloni w realiach polskich, podejmując zarazem udaną próbę analizy jej struktury organizacyjnej, warunków przynależności, wzorców funkcjonowania władz uchwałodawczych i wykonawczych,

modelu przywództwa partyjnego, a także mechanizmów demokracji wewnątrzpartyjnej.

Mocną stroną recenzowanej rozprawy pozostaje również jej rozdział trzeci, w którym skoncentrowano się na analizie strategii i wyników wyborczych ugrupowania, począwszy od wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2004 r., poprzez odbywające się od tego czasu wybory parlamentarne, prezydenckie i samorządowe, na wyborach europejskich w 2019 roku kończąc. W rozdziale dokonano również analizy innych form aktywności ugrupowania, zwracając uwagę na udział jego członków w akcjach protestacyjnych przeciwko eksmisjom z lokali mieszkalnych, uczestnictwo w marszach równości i tolerancji oraz paradach równości, a także manifestacjach antyfaszystowskich. Ze względu na charakter ugrupowania szczególnie znaczenie miały jednak akcje protestacyjne przeciw rozwojowi energetyki jądrowej, udział w działaniach mających na celu obronę Doliny Rospudy, organizacja licznych akcji edukacyjnych oraz debat mających na celu szerzenie świadomości ekologicznej, inicjatywy mające na celu ochronę zagrożonej wycinką drzew Puszczy Białowieskiej, jak również szeroko rozumiane działania w obronie osób LGBT, praw kobiet, jak i niezależności polskiego sądownictwa.

Naturalnym, a zarazem ważnym dopełnieniem recenzowanej rozprawy jest rozdział czwarty, w którym wielostronnej analizie poddano oblicze programowe ugrupowania, koncentrujące się wokół kwestii ekologii i ochrony środowiska, problemów wielokulturowości, wolności, wielowymiarowej równości, ochrony praw szeroko rozumianych mniejszości, jak również przywoływanej przez nie idei państwa świeckiego, która, jak trafnie zauważył Autor, stanowiła istotny składnik jej programu od chwili narodzin. W ujęciu liderów ugrupowania wątek ten wiązał się zresztą ściśle z artykułowaną przez nich wizją państwa demokratycznego, aczkolwiek formułowane w tym zakresie postulaty miały z reguły charakter deklaracyjny i schematyczny. W konsekwencji w poświęconych im rozważaniom dominują akcenty deskryptywne, które w tym fragmencie pracy pozostają w ścisłym związku z widoczną słabością płaszczyzny porównawczej i interpretacyjnej. Pewien niedosyt budzą również rozważania poświęcone formułowanym przez ugrupowanie projektom demokracji bezpośredniej, zawierające zresztą drobne powtórzenia w stosunku do wcześniejszych

fragmentów rozprawy. Poważniejszych zastrzeżeń nie wzbudza natomiast podjęta przez Doktoranta próba analizy stanowiska Partii Zieloni wobec kluczowych problemów polityki zagranicznej, choć także w tym przypadku dostrzec można skłonność do nadmiernego rozdrobnienia wątków rozprawy. Podobny charakter mają także rozważania poświęcone poglądom odnoszącym do problemów polityki społecznej i gospodarczej, które zresztą w przekonaniu recenzenta mogłyby poprzedzać enuncjacje podnoszące kwestie polityki zagranicznej.

Za interesujące, a zarazem trafne uznać należy natomiast wnioski Autora zawarte w zakończeniu dysertacji, w którym zaakcentowano, iż w polskich realiach ugrupowanie nie zdołało w istocie powtórzyć sukcesu swego niemieckiego odpowiednika, przy czym decydującą rolę odegrała w tym względzie nie tylko niewielka liczebność, ale także niski poziom koncentracji bazy członkowskiej oraz znamieny dla Polski generalny spadek poparcia dla partii lewicowych. Na poziom jego społecznej akceptacji wpływała także bariera świadomości, wiążąca się ze stosunkowo niskim zainteresowaniem Polaków problematyką ekologiczną.

Przygotowując recenzowaną rozprawę doktorską Pan mgr Marcin Pliszczynski podlegał niewątpliwie określonym i jednocześnie obiektywnym uwarunkowaniom, które wynikały m.in. ze specyfiki materiału źródłowego oraz fragmentaryczności dotychczasowych badań w tym zakresie. Mimo tych ograniczeń przygotował jednak interesującą i oryginalną rozprawę o charakterze stricte politologicznym, w której umiejętnie połączono dwa obszary dociekań naukowych: analizę ewolucji strukturalnej ugrupowania politycznego z rozważaniami dotyczącymi jego myśli politycznej. Do jej zalet należy z pewnością dobrze udokumentowany tekst, który przygotowany został zgodnie z zasadami politologicznego warsztatu naukowego.

Mimo istotnych walorów w dysertacji nie uniknięto wszakże pewnych niedociągnięć, choć mają one w głównej mierze charakter redakcyjny i dotyczą przede wszystkim usterek językowych, które zakłócają niekiedy klarowność i przejrzystość wywodu. Za wskazaną należałoby uznać jednak precyzyjniejszą strukturyzację bibliografii, którą w istniejącej postaci uznać należy za nadmiernie rozdrobnioną i nieco chaotyczną. Być może lepszym od zastosowanego

rozwiązaniem byłoby także poprzedzenie rozważań dotyczących strategii wyborczych i form działalności Partii Zieloni rozdziałem poświęconym obliczu programowemu ugrupowania, co przyczyniłoby się do zwiększenia spójności tekstu.

Sformułowane powyżej uwagi, które w znacznej mierze posiadają zresztą charakter subiektywny i dyskusyjny, nie podważają bynajmniej wysokiej oceny rozprawy doktorskiej Pana mgra Marcina Pliszczyńskiego. Jest ona bowiem dziełem nie tylko dojrzałym i wypełniającym istniejącą dotąd lukę poznawczą, ale także świadczącym pozytywnie o predyspozycjach naukowych i pasji badawczej Autora. Potwierdzają to zarówno trafny wybór tematu, rzetelność i samodzielność naukowa oraz dobre opanowanie zasad warsztatu naukowego, jak i odwaga w formułowaniu hipotez i wniosków badawczych. W tym kontekście uzasadnione wydaje się stwierdzenie, iż podjęte w rozprawie rozważania, mimo niewielkich uchybień, mają w istocie charakter nowatorski i w pełni zasługują na przyszłą publikację.

W świetle poczynionych uwag należy zatem stwierdzić, iż recenzowana praca Pana mgra Marcina Pliszczyńskiego spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dziennik Ustaw, nr 65, poz. 595). Stanowi bowiem twórcze i oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, jakim jest znaczenie i funkcjonowanie Partii Zieloni na polskiej scenie politycznej. W konsekwencji wnoszę o dopuszczenie Pana mgra Marcina Pliszczyńskiego do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

